

La casa de Bernarda Alba de Lluís Pasqual

Negre, silenci i calor

La casa de Bernarda Alba
TNC. Sala Petita. Fins al 28 de juny

AUTOR: Federico García Lorca

DIRECCIÓ: Lluís Pasqual

REPARTIMENT:

Núria Espert (Bernarda)

Tilda Espluga (criada)

Almudena Lomba (Adela)

Teresa Lozano (María Josefa)

Marta Marco (Magdalena)

Marta Martorell (Prudencia)

Bárbara Mestanza (Muchacha)

Montse Morillo (captaire)

Nora Navas (Amelia)

Rosa Maria Sardà (Poncia)

Rebeca Valls (Martirio)

Rosa Vila (Angustias)

Albert Lladó

Fotos: David Ruano | TNC

Atrevir-se amb un muntatge com La casa de Bernarda Alba de Federico García Lorca és, sens dubte, un difícil repte fins i tot per a directors amb tant de talent i experiència com Lluís Pasqual. Escrita el 1936, sembla anunciar l'Espanya negra, la més negra, que va acabar amb la vida del poeta andalús i amb la de milers i milers de persones innocents. És una obra que parla dels silencis, del foc de les passions reprimides, de la intolerància i, evidentment, de la mort.

Molts es poden preguntar, després de tantes relectures que s'han fet de l'obra, per què cal anar una vegada més a conèixer en directe el "drama de mujeres en los pueblos de España". Hi ha molts motius. En primer lloc, perquè ara que es parla tant de la "memòria històrica" - como si hi pogués haver-hi una memòria que no fos històrica - caldria revisar el missatge d'alguns artistes que, just abans de la por i la desgràcia en forma de dictadura, ja van detectar i reflectir les tragèdies més humanes, més íntimes, com a símbol d'una època de dolor i llàgrimes. I els símbols són tan potents per això mateix, perquè s'actualitzen sempre, donant-nos lliçons sobre el passat però també, alertant-nos sobre el present i la possibilitat de canviar el nostre futur. El destí està escrit, però per nosaltres mateixos.

La casa de Bernarda Alba explica la tragèdia de cinc dones, més o menys joves, que queden atrapades a la seva pròpia casa quan Bernarda, la mare autoritària i sense compassió, decideix portar el dol més rigorós després d'haver enviudat per segon cop. La rigidesa materna només pot acabar malament quan insisteix que "en ocho años que dure el luto no ha de entrar en esta casa el viento de la calle". Però el vent entra, en forma d'home, i les tensions van augmentant fins arribar al pitjor dels finals possibles. Pepe el Romano, interessat pels diners d'Angustias - que és la única que en té perquè és filla d'un altre pare - li demana matrimoni. És la més gran, a prop del quaranta anys, i les germanes saben que no hi ha cap tipus d'enamorament darrere de la proposta del futur espòs, que no té més de vint-i-cinc anys. Adela, la més jove, comença a interessar-se per ell i, tot i les amenaces de delatar-la a la mare per part de la seva altra germana Martirio, no renuncia a la passió. Pepe el Romano, cada nit, visita la finestra d'Angustias però, sense que aquesta ho sàpiga, després passa per la d'Adela. Martirio, que també se sent atreta pel jove, és el testimoni passiu que s'ofega per culpa de la indiferència a què està sotmesa.

Un dels reclams més evidents de la proposta és la parella formada per Núria Espert (Bernarda) i Rosa Maria Sardà (Poncia). Espert, amb setanta quatre anys, es mou amb agilitat interpretativa per l'escenari. Dóna vida a una Bernarda que, tot i que manté la cruïsa d'algú que ha petrificat el seu cor amb formigó, se li intueix una espurna d'humanitat. És més fràgil que en altres muntatges i, mentre exigeix a les filles que "no quiere llantos", trenca a plorar. És un monstre però amb una història darrere - amb una educació basada en els prejudicis - que la fa més propera, no tant inversemblant. El contrapunt és un personatge deliciós, la Poncia de Sardà, que l'aconsella i l'adverteix, encara que se sent humiliada per una vida dedicada a servir a algú que no sap veure més enllà del què diran. Sardà està esplèndida i és l'única que, sense forçar, ofereix l'accent rural necessari per contextualitzar l'acció dramàtica.

La resta d'actrius entenen el seu personatge i el defensen amb dignitat. Cal destacar la Criada, interpretada amb força i sense exageracions per Tilda Espluga. Però també el treball de contenció de Rosa Vila (Angustias), la dramatització de Marta Marco (Magdalena), l'explosió sense histrionismes de Rebeca Valls (Martirio), la discreció exigida pel seu personatge de Nora Navas (Amelia) o la potent i divertida Teresa Lozano (en el paper d'àvia). Però la gran sorpresa és Almudena Lomba, jove actriu pràcticament sense experiència professional, que dóna vida a Adela. D'una bellesa addictiva, utilitza els ulls plens de ràbia i llàgrimes per reclamar l'atenció de l'espectador, que queda atrapat per una interpretació que va molt més enllà de la rebel·lia de la filla petita, i que sap transmetre l'alegria del verd entre tant negre, de la vida que rebenta els murs de la repressió, que s'afirma irremediablement contra tota negació i que protagonitza el moment més intens de tota la representació, quan Bernarda la veu amb Pepe el Romano i el dispara, fent veure que mata a l'amant que ha tacat el nom familiar, i ella decideix fugir cap a una mort ràpida, preferible a una vida plena de dol i de silenci.

El text de l'obra és excel·lent. No només ofereix un ritme in crescendo que et manté en tensió durant tota la funció, sinó que està ple de símbols, de pistes, d'anticipacions que, si s'està atent, serveixen per fer sentir encara més el neguit i la manca d'aire. La mort està present sempre, quan des del carrer escolten com una dona ha abandonat el seu nadó per amagar la seva "indecència" i ara el poble la vol matar a ella, o quan a taula la sal es vessa, en forma de mal auguri. Les perles són llàgrimes i el cavall desbocat, que dóna cops contra la paret, sembla

que comença a fer tremolar uns ciments que no poden mantenir-se eternament.

És veritat que Lorca barreja la intensitat del drama amb instants intencionadament còmics. És una qüestió de tensar i destensar i el poeta, a aquestes alçades de la seva obra, domina la tècnica a la perfecció. Però l'ambient, segons l'obra original, hauria de ser d'ofegament constant, del calor del sud que consumeix poc a poc la paciència de les dones soles i tancades, i no sempre es té aquesta sensació durant l'espectacle. L'escenografia de Paco Azorín, que opta per un passadís central ple de rajoles blanques, no sembla transmetre aquesta falta d'aire. És cert que és d'una estètica prou intensa, que fa pensar en un manicomi on les dones desesperades no poden sortir i on el joc entre el blanc del terra i de les parets crea un contrast atractiu amb el negre del vestuari, però no ajuda a què a l'espectador li costi respirar. Tot i així, cal reconèixer que Azorín encerta quan col·loca una espècie de malla al voltant de l'escenari, en els moments en què les noies no estan soles a la casa, per a què el públic experimenti aquesta intimitat forçada i hermètica. I és que a La casa de Bernarda Alba es tracta d'això, d'ofegar-se quan algú pretén tancar l'explosió de la vida, la llibertat i la passió, entre quatre parets.